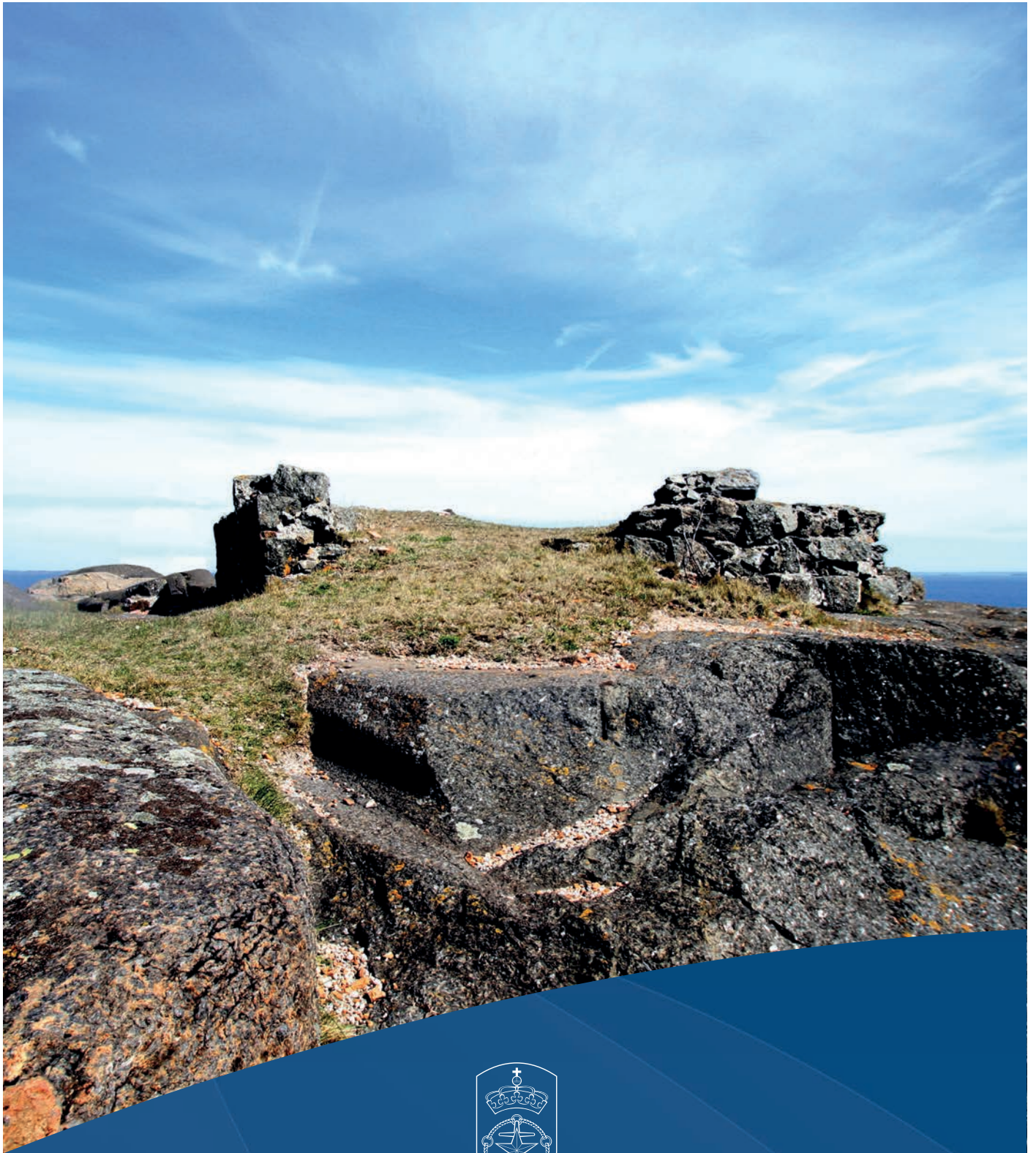

FORVALTNINGSPLAN FOR STORE FÆRDER FYRSTASJON FÆRDER KOMMUNE • VESTFOLD FYLKE

KYSTVERKET

INNHold

GENERELL DEL

Kystverkets fyrstasjoner	3
Innledning	3
Fredningsprosessen.....	3
Fredning av bygningene.....	3
Fredning av området som helhet.....	3
Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen	3
Vernemyndighet.....	3
Kravet om forvaltningsplan	3
Hensikten med forvaltningsplanen	3
Ny bruk – på fyrenes premisser.....	4
Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere	4
Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen	5
Formidling	5
Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene.....	5
Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider.....	6
Krav til håndverkere	6
Veiledere for vedlikehold	6

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold..... **6**

Grunnholdninger til vern	6
Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper:	6
Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper.....	6
Større vedlikeholdsarbeider og endringer	7
Tilbakeføring	7

SPEIELL DEL

Store Færder fyrstasjon	8
Kart og situasjonskart.....	9
Kart over det fredete området.....	10
Faktaopplysninger om Store Færder fyrstasjon	11
Om Færder nasjonalpark / verneplanen:.....	13
Eldre håndtegnet kart over Store Færder.....	14
Foto av Store Færder, de ulike områdene.....	15
Utsnitt fra flyfoto som viser rester av fundament til kullager.....	16
Foto fortsetter	17
Store Færder ornitologiske stasjon.....	24

Det fredete området

27

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner..... **28**

Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Store Færder fyrstasjon..... **29**

Forsidefoto og andre foto i den spesielle delen: Kystverket 3.5.2017.

GENERELL DEL

Tranøy fyrstasjon på Hamarøy, Nordland. Foto: Kystverket.

Kystverkets fyrstasjoner

Innledning

Fyrstasjonene forteller om en spesiell og svært viktig del av norsk historie. Satsingen på utbyggingen av fyrvesenet er en av de største i den norske stats historie, og utbyggingen av fyrstasjonene har bidratt til å utvikle Norge til den sjøfartsnasjon vi har vært og fremdeles er. Fyrstasjonene er også omfattet av en stor og stadig økende interesse, og ikke minst har de ofte en sterkt identitetsskapende funksjon for lokalbefolkningen. De fleste fyrstasjoner er monumenter i kystlandskapet, og Kystverket er som eier forpliktet til å forvalte disse kulturminnene med respekt for dem som har vært med på å bygge opp den maritime infrastrukturen vi i dag forvalter, og med omtanke for dem som kommer etter oss.

Fredningsprosessen

På bakgrunn av "Nasjonal verneplan for fyrstasjoner", som kom i 1997, fattet Riksantikvaren i tiden frem til 2001 vedtak om fredning etter kulturminneloven av 83 fyrstasjoner. Av disse er i dag 68 helt eller delvis fremdeles i Kystverkets eie (se oversikten i vedlegg 1). I 2001 besluttet Stortinget at de siste 31 bemannede fyrstasjonene skulle avbemannes, og denne prosessen ble avsluttet i 2006. Gjennom tidene er mange fyrstasjoner solgt, men i St.prp. nr. 29 (2006 – 2007) ble den da pågående avhendingsprosessen stoppet, og det ble bestemt at Kystverket skulle eie fyrstasjonene (med unntak for mulig overføring til Direktoratet for naturforvaltning). Samtidig ble det bestemt at Kystverket skulle stå for utleie slik at fyrstasjonene kunne gjøres tilgjengelige for allmennheten. Dette innebærer at "vern gjennom bruk" vil være et viktig prinsipp for etatens forvaltning av fyrstasjonene.

Fredning av bygningene

Bygningene på fyrstasjonen er fredet i henhold til § 15 i kulturminneloven. Dette innebærer at det ikke er tillatt å rive bygningene eller deler av disse, eksteriøret må ikke bygges om, heller ikke interiøret der dette er særskilt nevnt. Planløsningen kan ikke endres, og det kan ikke skiftes ut bygnings-elementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle

materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Fredning av området som helhet

Området rundt bygningene er fredet i henhold til § 19 i kulturminneloven. Hensikten er å bevare anleggets virkning i landskapet, og sørge for at anleggets karakter blir bevart. Innenfor det fredede området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Eldre strukturer som gjerder, rekkverk, jordkjellere, tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene. Det er viktig å bevare stedets egenart, og dette gir også en sentral premiss for hvordan det kan legges til rette for ny bruk av fyreiendommene.

Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen

I fredningsvedtakene står det at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske driften av fyrstasjonen. Dette betyr imidlertid ikke at Kystverket uten videre kan fjerne eller gjøre endringer på teknisk utstyr, selv om dette er sikkerhetsmessig begrunnet. Andre formuleringer i de forskjellige fredningsvedtakene gjør også at det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Generelt er det best å gå ut ifra at alle tiltak er søknadspliktig, spesielt i selve fyret, som er interiørfredet. Det er viktig at regionen har en god dialog med vernemyndighetene i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet.

Vernemyndighet

Ansvar for den konkrete oppfølgingen og forvaltningen av fredningsvedtakene for de enkelte fyrstasjoner er delegert fra Riksantikvaren som nasjonal vernemyndighet til fylkeskommunenes regionale kulturminneforvaltning. Det er følgelig fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er den aktuelle region i Kystverket som kan sende søknad om dispensasjon.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til kgl. res. av 1. september 2006 skal det utarbeides forvaltningsplan for alle fredede eiendommer i statens eie. I forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer er det bestemt at forvaltningsplanene skal forelegges Riksantikvaren, som skal sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av fyrstasjonene som fredede kulturminner, og gi forståelse for det helhetlige miljøet og det særpreget som karakteriserer den enkelte fyreiendommen, og som skal ivaretas i vernesammenheng.

Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, bruk og utvikling av den aktuelle fyrstasjonen.

Forvaltningsplanen består av en generell del, som er felles for alle fyrstasjonene, og en spesiell del, som omhandler den enkelte fyrstasjon.

Forvaltningsplanens spesielle del vil inneholde:

- Relevante eiendomsdata
- Presentasjon av fyreiendommen som helhet, de enkelte bygninger, anlegg og tekniske installasjoner, og området.
- Vurdering av utviklingsmuligheter for fyrstasjonen som helhet samt for de enkelte bygninger
- Eventuelle spesielle forhold for den aktuelle fyrstasjon
- Bygnings- og konstruksjonsdokumentasjon (foto og tegninger)
- Tilstandsanalyse, eventuelt med konkrete forslag til tiltak
- Historisk dokumentasjon
- Fredningsvedtaket

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil ikke den kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for den enkelte fyrstasjon. Det er derfor viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak, som tilbakeføring eller formidling, går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon. Her vil Senter for eiendom og kultur og Kystverkmusea kunne bistå regionene og leietakerne.

Senter for eiendom og kultur har ansvaret for koordineringen av etatens arbeid med forvaltningsplaner. Utarbeidelsen av de konkrete forvaltningsplanene for de enkelte fyrstasjonene gjøres i nært samarbeid mellom regionene og Senter for eiendom og kultur.

Ny bruk – på fyrenes premisser

Ny bruk gjør det ofte ønskelig og noen ganger nødvendig med endringer av bygninger og tilrettelegging på området. Det er viktig å bruke tid på å vurdere hvordan slike tiltak kan gjøres så skånsomt som mulig, og uten at fyreiendommens egenart blir skadelidende. En liten endring ett sted kan virke harmløs, og det samme kan en annen et annet sted, og en tredje... men summen av disse delene kan bli en dårlig helhet som gir en lite harmonisk utvikling av stedet. Forvaltningsplanen skal bidra til at det blir lettere å ha helheten for øye når mulige endringer vurderes. I gjennomgangen av fyreiendommen som helhet og de enkelte bygninger blir det konkretisert forhold som det vil være viktig å ta hensyn til ved planlegging av større

vedlikeholdsarbeider og endringer, og det indikeres mulige bruksområder og utviklingspotensiale som Kystverket mener vil ivareta stedets egenart. Enkelte steder er det naturlig å gi klare føringer om hvor det vil være aktuelt å vurdere tilbakeføring, og eventuelt til hvilken epoke.

Fra Store Torungen. Foto: Kystverket.

Det lar seg oftest gjøre å finne gode løsninger som forener vern med ny bruk, selv om løsningene kan bli annerledes enn det man først så for seg. Å finne slike løsninger krever grundighet, vilje og kompetanse i både planlegging og gjennomføring av arbeidene. Felles samtaler mellom Kystverket som eier, leietaker som bruker, kommunen som forvalter av plan- og bygningsloven og fylkeskommunen som forvalter av fredningsvedtaket, vil ofte være vel anvendt tid – og ikke minst hvis diskusjonene kan finne sted nettopp på fyrstasjonen. Stedet er i høyeste grad part i saken, og kan ofte gi føringer gjennom sin tilstedeværelse!

Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere

Kystverket er avhengig av et samarbeid med leietakere som er interessert i å bidra til å ta vare på den viktige kulturarven som fyrstasjonene representerer. Staten vil i liten grad selv kunne benytte den bygningsmassen som er på fyrstasjonene utover de bygningene som er direkte knyttet til den tekniske driften av navigasjonsinstallasjonen, slik som maskinhus og fyrtårn. Vern gjennom bruk forutsetter et aktørsamarbeid, der gjerne også lokale og regionale myndigheter er engasjert, enten som leietakere, eller som aktive premissleverandører og bidragsytere i utviklingen av stedet.

Kystverket benytter en standard leieavtale ved utleie av fyrstasjoner, også for de som ikke er fredet. Avtalen har følgende generelle formål og forutsetninger:

- Uavhengig av om eiendommen er helt eller delvis fredet, skal eiendommen bevares og sikres som kulturminne, og eiendommens egenart skal bevares.

- Leietaker skal ivareta og videreutvikle allmennhetens adgang til fyreiendommen. Leietakers aktivitet på stedet må tilpasses allmennhetens interesser slik at den ikke kommer i konflikt med disse interessene.
- Leietaker forplikter seg til å holde utleier løpende orientert om planene for utviklingen og bruken av leieobjektet.
- Utleier vil bidra med rådgivning ved videre vedlikehold og istandssetting av leieobjektet. Utleier vil løpende vurdere mulighetene for å bidra til vedlikehold og/eller oppgradering av leieobjektet ut fra de til enhver tid gitte budsjetttrammer.
- Leietaker må ikke bruke, eller tillate at andre bruker, leieobjektet til bolig.
- Leietaker forplikter seg til å legge særlig vekt på miljøvern i forhold til bruk og vedlikehold av leieobjektet.

I tillegg skal det formuleres egne punkter som uttrykker formål og forutsetninger for leieforholdet ved den enkelte fyrstasjon. En slik formålsparagraf i en leieavtale understreker nødvendigheten av et nært samarbeid og tett kommunikasjon mellom Kystverket og leietakerne – dette er ikke et vanlig leieforhold, men gjelder samarbeid om et kulturminne!

Avtalen omtaler også samarbeidet om vedlikeholdsarbeidet på fyrstasjonen. Det er Kystverket som i siste instans er ansvarlig for å sette opp arbeidsprogram for det enkelte år og gi nødvendige føringer for hva som skal gjøres og på hvilken måte. Bortsett fra ved kritiske hendelser, slik som ved stormskader, skal ikke leietaker utføre noen tiltak på eiendommen uten at dette er godkjent av eier. Det er også eier som er ansvarlig for at alle nødvendige tillatelser er innhentet fra vernemyndighetene.

Kjeungskjæret fyrstasjon, Sør-Trøndelag. Foto: Kystverket.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av fyreiendommen, og er rettslig bindende. Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil

være en naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket, og etatens oppfatning av hvordan den fredede eiendommen bør utvikles. Konkrete tiltak kan ikke gjennomføres uten at vernemyndighetene har fattet vedtak om at de kan iverksettes. Det er Kystverket i den enkelte region som søker vernemyndighetene i det aktuelle fylke om tillatelse til tiltak.

Formidling med nytt elementsystem i betong. Foto: Kystverket.

Formidling

Fyrstasjonene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdsele til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmennheten. Det er derfor viktig at all ny bruk bidrar til kunnskapsformidling og opplevelse av historien. Kystverket vil i samarbeid med Kystverkmusea (ved Lindesnes fyrmuseum) lage retningslinjer for utarbeidelse av formidlingsplaner for de enkelte fyrstasjonene, i et samspill mellom etaten, etatsmuseene og leietakerne. Det er videre utarbeidet en skiltmal for de fredede fyrstasjonene, for å gi etatens formidling av egen kulturhistorie et helhetlig, nasjonalt preg. Denne skiltmalen vil være styrende for hvordan utendørs informasjon og skilting utformes på de fredede fyrstasjonene. All utendørs informasjon skal godkjennes av Kystverket på forhånd.

Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene

På alle de fredete bygningene skal eksteriøret bevares mest mulig uendret. Enkelte bygninger er svært autentiske, mens andre er sterkt endret og modernisert. Ulike typer tiltak, som tilbakeføring og utskifting av bygningsdeler, vil derfor bli vurdert ulikt fra bygning til bygning.

Interiørene har for de aller fleste av fyrstasjonene ikke et like sterkt formelt vern som eksteriøret – unntaket er selve fyrtårnene, som er interiørfredet. For de øvrige bygningene er planløsning og konstruksjoner normalt omfattet av de enkelte fredningsvedtakene. Imidlertid bør en ved interiørmessige oppgraderinger og endringer legge vekt på å bevare størst mulig autentisitet med tanke på den historie fyrstasjonen skal formidle. Denne intensjonen må samtidig avveies i forhold til behovet for nødvendig bruksmessig oppgradering.

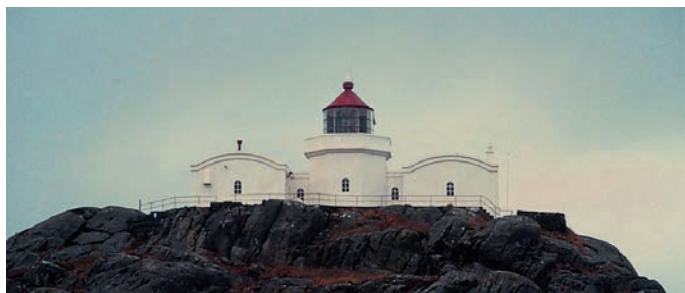
Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider på en fredet bygning eller et fredet område skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Det vil bli gitt nærmere retningslinjer for hvordan nødvendig dokumentasjon skal utføres og arkiveres.

Krav til håndverkere

Generelt må håndverkere som arbeider på fredete bygninger, ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til dette arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode.

I noen tilfeller vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfredsstillende. Dette kan være ved restaurering av vinduer, dokumentasjonsarbeid, blanding av maling etter historisk resept, konserveringsarbeider mm. Når vernemyndigheten gir tillatelse til endringer, kan det settes vilkår om at utførende håndverkere har antikvarfaglig kompetanse.

Geitungen fyrstasjon, Rogaland. Foto: Kystverket.

Veiledere for vedlikehold

Det er behov for å sammenfatte retningslinjer for vedlikehold av fyrstasjonene, både de fredede og de ikke fredede, i egne veiledere for vedlikehold, og Kystverket er nå i ferd med å utarbeide slike veiledere. Denne prosessen vil også innebære nær kontakt med ulike vernemyndigheter, for å finne frem til løsninger som i størst mulig grad kan være felles for etatens fredede bygninger. I og med at søknad om dispensasjon avgjøres av den enkelte fylkeskommune, kan tolkning av og praksis i oppfølging av fredningsvedtakene variere noe fra fylke til fylke. Veiledere for vedlikehold bør kunne bidra til å harmonisere praksis ut fra et nasjonalt perspektiv, selv om de naturligvis ikke vil kunne erstatte kravene til saksbehandling i den enkelte sak.

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern

Grunnholdninger til vern

Kulturminner er en viktig del av vår samlede kulturarv. Bygningene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, levekår, liv og gjøremål,

byggeskikk og håndverksteknikker. Gamle bygninger er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortida. Alle andre nedtegnelser, fotografier og registreringer innebærer grader av fortolkning. Bygningene er derfor en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for framtidig forskning, enten det gjelder levekår, byggeteknikk, dekordetaljer eller lignende. Ved framtidig bruk og modernisering er det viktig at vi i minst mulig grad reduserer bygningenes verdi som historisk kilde. Som hovedregel skal man være svært varsom med å fjerne elementer i en fredet bygning – alle de historiske epokene som har nedfelt seg i det fysiske bygningsmiljøet, forteller en historie om bygningens og stedets utvikling. I noen tilfeller kan man imidlertid bli nødt til å prioritere mellom ulike faser. Unntaksvis kan det også vært aktuelt å tilbakeføre en bygning til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet

De viktigste grunnprinsippene er:

- Mest mulig av alle deler av bygningen skal bevares. Derfor må inngrepene ved vedlikehold og utbedring være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde framfor å reparere, og det er bedre å reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater).
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske "arkivet" er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er ofte viktige å bevare. De kan fortelle om bygningens livshistorie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Når noe fjernes eller endres, skal aktuell dokumentasjon bli nedtegnet og arkivert. I spesielle tilfeller sikres dokumentasjonen ved lagring av den fjernete bygningsdelen (nærmere retningslinjer vil bli utarbeidet for dette).
- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen kan framstå slik den var før endringen.

Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper

Hovedregelen er at løpende vedlikehold utføres uten at vernemyndighetene trekkes inn, mens man må søke tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier.

Mange eiere har i beste mening utført "vedlikeholdsarbeid" på en slik måte at vernemyndighetene vurderer dette som endring/inngrep, som i verste fall er skadelig for kulturminnet. Dette kan for eksempel være bruk av for tett maling, som medfører avskalling og råteskader, eller utskifting av opprinnelige bygningsdeler som burde blitt istandsatt av en kyndig restaureringshåndverker. Vedlikeholdet av en fredet bygning er underlagt kulturminneforvaltningens overvåkning. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre, og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare mest mulig av de gamle bygningsdelene og å hindre skader. Dette gjelder både synlige og skjulte konstruksjoner og elementer. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med samme teknikk, utførelse og materialbruk. I praksis vil dette noen ganger bety merarbeid, andre ganger krever det bare omtanke og kompetanse.

Homlungen fyrstasjon, Østfold. Foto: Kystverket.

Ved å bevare de gamle bygningsdelene og overflatene beholder bygningen sin autentisitet, og dermed sin vitenskapelige kildeverdi og opplevelsesverdi. En kopi kan aldri fullt ut erstatte de opprinnelige bygningsdelene. Selv om kopien er nøyaktig likt utført, er minst to dimensjoner gått tapt:

1. Aldersverdien: Spor av "tidens tann" er borte. Vi kan ikke lenger berøre de samme materialene som våre forgjengere.

2. Sannhetsgehalten: Hvordan kan våre etterkommere vite at kopien er nøyaktig utført?

Kan de stole på at historien og byggeteknikken som formidles, er identisk med den opprinnelige?

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholdsarbeider, større reparasjoner og endringer i en fredet bygning. Som oftest blir det gitt tillatelse når endringene er små og tiltaket er nødvendig for fortsatt bruk. Kulturminneforvaltningens oppgave er å passe på at det ikke blir gjort så mange endringer i årenes løp at det til slutt er lite igjen av det opprinnelige huset.

Eksempler på større vedlikeholds-/istandssettingsarbeider som krever tillatelse:

- endring av utvendig malingtype/farge, fjerning av eldre malinglag, overmaling av dekor og lignende
- vedlikehold av utvendig kledning som innebærer et betydelig omfang utskifting av råteskadet virke
- restaurering av vinduer der det er råteskader som innebærer betydelig innspunsing av nytt virke og forbedring/ending av tekniske løsninger

Eksempler på andre endringer som krever tillatelse:

- utskifting av bygningselementer, som utvendig panel, vinduer og ytterdører
- tildekking eller fjerning av eksisterende utvendige overflater
- oppsetting eller riving av innvendige lettvegger
- installering av våtrom eller kjøkken
- etablering av infrastruktur, rørføringer, ventiler etc.
- fasadeendringer
- oppføring av tilbygg
- tilbakeføring til tidligere dokumenterbar tilstand

Et overordnet prinsipp er at alle endringer om mulig skal gjøres reversible, slik at de i framtida kan la seg tilbakeføre. Endringer og tilføyelser skal kunne fjernes uten at bygningen blir forringet. I praksis kan dette eksempelvis innebære at nye skillevegger festes slik at de lett kan fjernes uten å sette merkbare spor.

Tilbakeføring

Når vernemyndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen.
- Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

Store Færder

FYRSTASJON

SPESIELL DEL

Kart

Situasjonskart

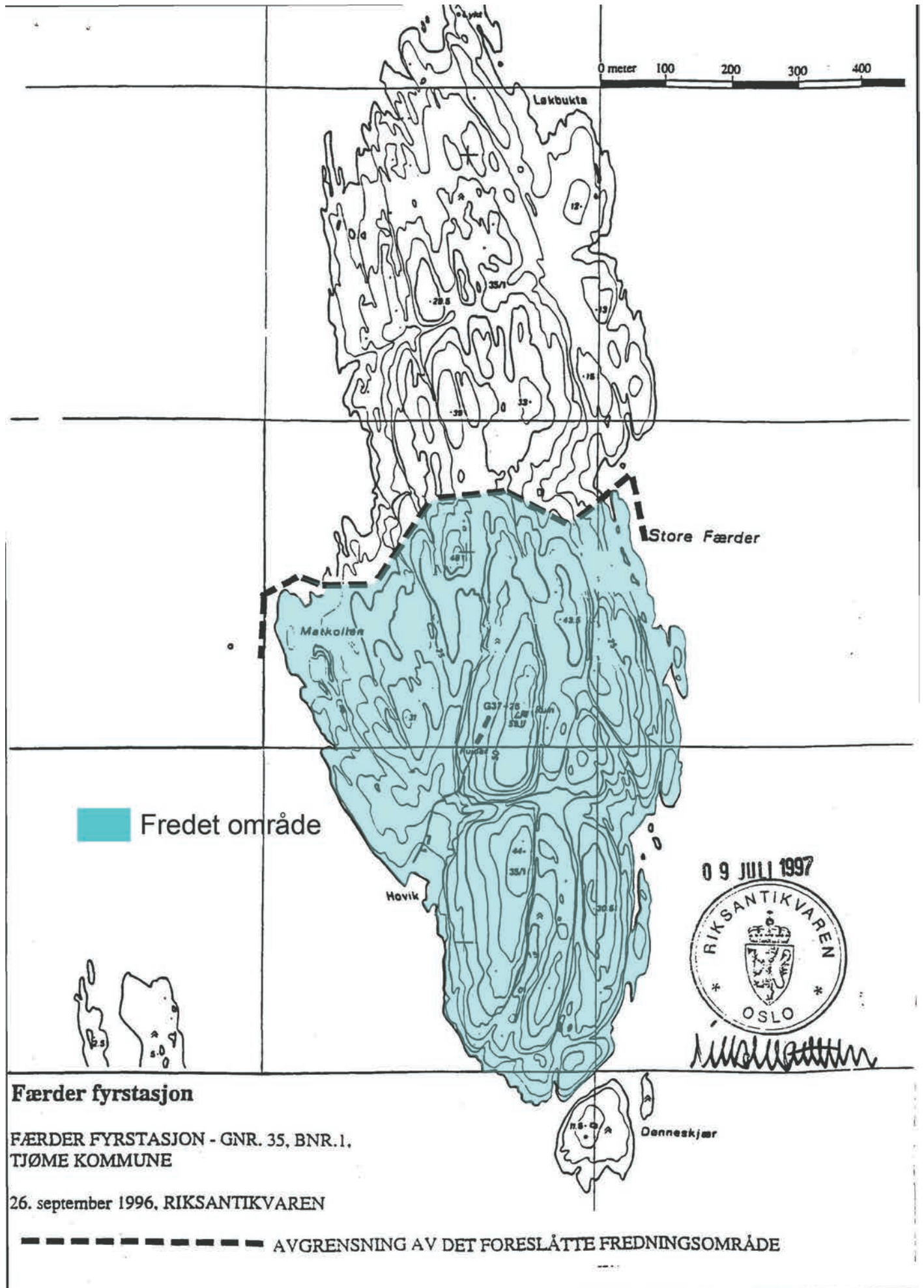
Hentet fra fredningsvedtaket.

Tegning: Sven Poulsson.

1. Ruin av fyrtårn
2. Ruin av bolighus/uthus
3. Ruin av bolighus/uthus
4. Fundament etter kullager
5. Vei

Kart over fredningsområdet ved Store Færder fyrstasjon:

Faktaopplysninger om Store Færder fyrstasjon

Eiendomsinformasjon			
Opprettet		1696 (nedlagt 1857)	
Fylke	Vestfold	Region	Kystverket Sørøst
Kommune		0729 Færder	
Fyrlistennummer		035100	
Dato for fredningsvedtak		9. juli 1997	
Andre vernebestemmelser		Ligger i Færder nasjonalpark. FOR-2013-08-23-1029 Forskrift om vern av Færder nasjonalpark, Nøtterøy og Tjøme kommuner, Vestfold.	
Eiendom (kommunenr., gårdsnr., bruksnr.)		Tidl. 723/35/1, nå ny kommune 729 Færder. Gårds- og bruksnummer inntil videre uklart.	
Nummer i Askeladden	86603	Grunneier	Staten v/Kystverket
Utleie		Ingen utleie	

Oversikt over registrerte bygninger og konstruksjoner

Byggnr. i fredn. vedtaket	Bygnings-type	Bygg-status	GAB-nr.	Nummer i Askeladden	Verneklasse / §	Omfanget av fredningen
1	Fyrtårn	Ruin	163952076	86603-1	Klasse 1, kulturminneloven § 15	Ruinen
2	Bolighus / uthus	Ruin	163952041	86603-2	Klasse 1, kml § 15	Ruinen
3	Bolighus / uthus	Ruin	163952084	86603-3	Klasse 1, kml § 15	Ruinen
4	Fundament etter kullager			86603-4	Klasse 1, kml § 15	Restene etter fundamentet
5	Vei			86603-5	Klasse 1, kml § 15	Veien som objekt
	Det fredete området				Klasse 1, kml § 19	Fredningen etter § 19 omfatter et område avmerket på vedlagte kart, datert 9. juli 1997 og påført Riksantikvarens stempel, se side 10.

Litt om fyrstasjonens historikk	<p>Det første fyret på Færder ble opprettet av Johan Wølner, borger av Drammen. I 1696 mottok han bevilgningen eller privilegiet som gav ham rett til å opprette og holde vedlike et fyr på Store Færder. Finansieringen skulle skje ved at han fikk kreve 2 skilling per lest av norske og danske skip. Tollstedene i Oslofjorden stod for innkrevingen av fyrpengene. Så lenge Færder var et privat foretagende forpaktet eierne, Wølner og hans etterkommere, bort passingen av fyret, og forpakterne ansatte folk til å holde fyret i gang. Disse forpakterne var ikke alltid like pålitelige, og det var heller ingen dans på roser å bo på Store Færder. Øya hadde bl.a. sine begrensinger i forhold til dyrking av jord og man kunne i perioder være isolert fra omverdenen på grunn av uvær og vanskelige isforhold.</p> <p>Frem til 1801 var fyrlyset en fyrgrøtte av jern som stod på fjellet, høyest oppe på øya. Fyrpasserne bar kull opp den vanskelige veien og passet ilden natten gjennom. I 1798 gikk privilegiet til forpakterne ut, og staten tok over driften. Byggmester Koch ble ansvarlig for Store Færder etter instruks fra Paul Løvenørn, som var leder for losvesenet i Danmark og Norge. Koch bygget det første lukkede fyret i Norge. Fyrgrøtta stod inne i et lyktheus og lufttrekken kunne reguleres via kanaler i murkonstruksjonen. Dette gav et langt lavere kullforbruk og jevnere lys enn tidligere. Fyrbetjeningen og deres familier bodde på Store Færder. I folketellingen fra 1801 ble det oppgitt at 25 personer bodde på den lille øya. Det var riktignok i byggeperioden for det nye fyret. Fyrstasjonen hadde to bolighus, et for losfamilien og et for fyrvokterfamilien og fyrets ansatte. Det fantes også et fjøs. Ved landingen var det et stort kullager og ved selve fyret et mindre. Byggmester Koch bygget nye hus da han på statens vegne overtok driften av fyret. Koch bygget også en solid vei fra landingen via boligene og opp til fyret.</p> <p>I 1852 ble Færder fyr nok en gang modernisert. Sommeren dette året ble det oppført et nytt lyktheus med et moderne linseapparat på et mindre murfundament, nær det gamle kullblussfyret. Løsningen var midlertidig. Linse og lyktheus skulle flyttes til et nytt tårn på Lille Færder når det stod ferdig. Den 1. juli 1857 var det slutt på fyr på Store Færder, da ble det nye støpejernstårnet på Lille Færder tent. Fyrvokterne og deres familier ble imidlertid boende på Store Færder i enda 10 år før de i 1867 kunne flytte inn i nye boliger på Lille Færder.</p>
Vernestatus	<p>Fyrstasjonen er fredet etter kulturminneloven, §15 (ruiner og vei) og §19 (det fredete området). Store Færder ligger i Færder nasjonalpark. FOR-2013-08-23-1029: Forskrift om vern av Færder nasjonalpark, Nøtterøy og Tjøme kommuner, Vestfold. Fastsatt ved kongelig resolusjon 23.08.2013.</p>
Formålet med fredningen	<p>Fredningen av ruinene og øvrige anleggselementer skal sikre anleggets hovedstruktur, terrengtilpassing, volum, materialbruk, overflater og detaljering.</p>
Fra Riksantikvarens fredningsbegrunnelse	<p>Færder fyrstasjonen er som ruin av et kullblussfyr og som en av landets eldste fyrstasjoner et viktig kulturminne med stor aldersverdi og fyrhistorisk verdi. Færder fyr og Lille Færder fyr (Tristein) viser en fyrutvikling fra de første åpne kullblussfyrene til de mer kompliserte fyrtekniske installasjoner og har også i denne sammenheng historisk verdi.</p> <p>De enkelte bygningene på Færder fyrstasjon er i dag ruiner, men fyrstasjonens plassering er i hovedtrekk bevart. Fyrstasjonen har fått sin form og plassering ut fra sin funksjon og er et viktig historiefortellende element.</p> <p>Færder fyrstasjon har nærings- og sosialhistorisk verdi. Anlegget har vært et familiebetjent fyr, med opptil flere familier bofast samtidig. Jordflekker er blitt dyrket opp, og det har vært husdyrhold med ku og hest, som blant annet ble brukt til å transportere kull fra stranden til fyret.</p>
Fyrstasjonens egenart, sårbarhet og tålegrense	<p>Nå er ingenting av det navigasjonstekniske tilbake, bare rester av sokkelen under fyrlykta.</p> <p>Ruinene er sårbare og kan lett bli skadet i vind og vær. De gamle murene med glisne kalkfuger forvitrer mer og mer, og restene av steinvegger har lett for å rase.</p> <p>Steinveien opp til ruinene vaskes jevnlig ut og må repareres.</p>
Kystverkets føringer for ny bruk og videre utvikling	<p>Store Færder er et populært besøksmål, og man kan forvente mye trafikk i området. Det er derfor viktig å sikre at veien opp til den tidligere fyrstasjonen er stødig og farbar, og at ruinene ikke forfaller mer.</p> <p>Færder fyrstasjon ligger i Færder nasjonalpark, og ny bruk og videre utvikling må skje i henhold til formålet med nasjonalparken. Forvaltningsmyndighet for nasjonalparken er nasjonalparkstyret, og Kystverket skal ivareta nødvendig kontakt med styret i forbindelse med forvaltningen av egen eiendom.</p> <p>Følgende bestemmelse i forskriften understrekes: Allmennheten skal gis anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv, med liten grad av teknisk tilrettelegging.</p> <p>Ruinene er fredet og har verdi som ruiner.</p> <p>Eventuelle konstruksjoner eller installasjon av nye innretninger, som vil være ønskelig i forbindelse med ny bruk av området, vil være søknadspliktige.</p>

Den søndre halvdel (det fredete området) av øya Store Færder er del av sone A i **Færder nasjonalpark**. Følgende utdrag er fra verneplanen:

Formålet med opprettelsen av Færder nasjonalpark er å:

- bevare et større naturområde ved kysten i ytre Oslofjord av nasjonal verdi, med et særegent kystlandskap, stor artsriksdom og lite berørte naturområder
- verne området mot påvirkning som kan skade verneverdiene eller friluftinteressene
- bevare større intakte økosystemer og variasjonsbredden i landskap og naturtyper, med det geologiske og biologiske mangfoldet på land og i sjø og kulturminnene.

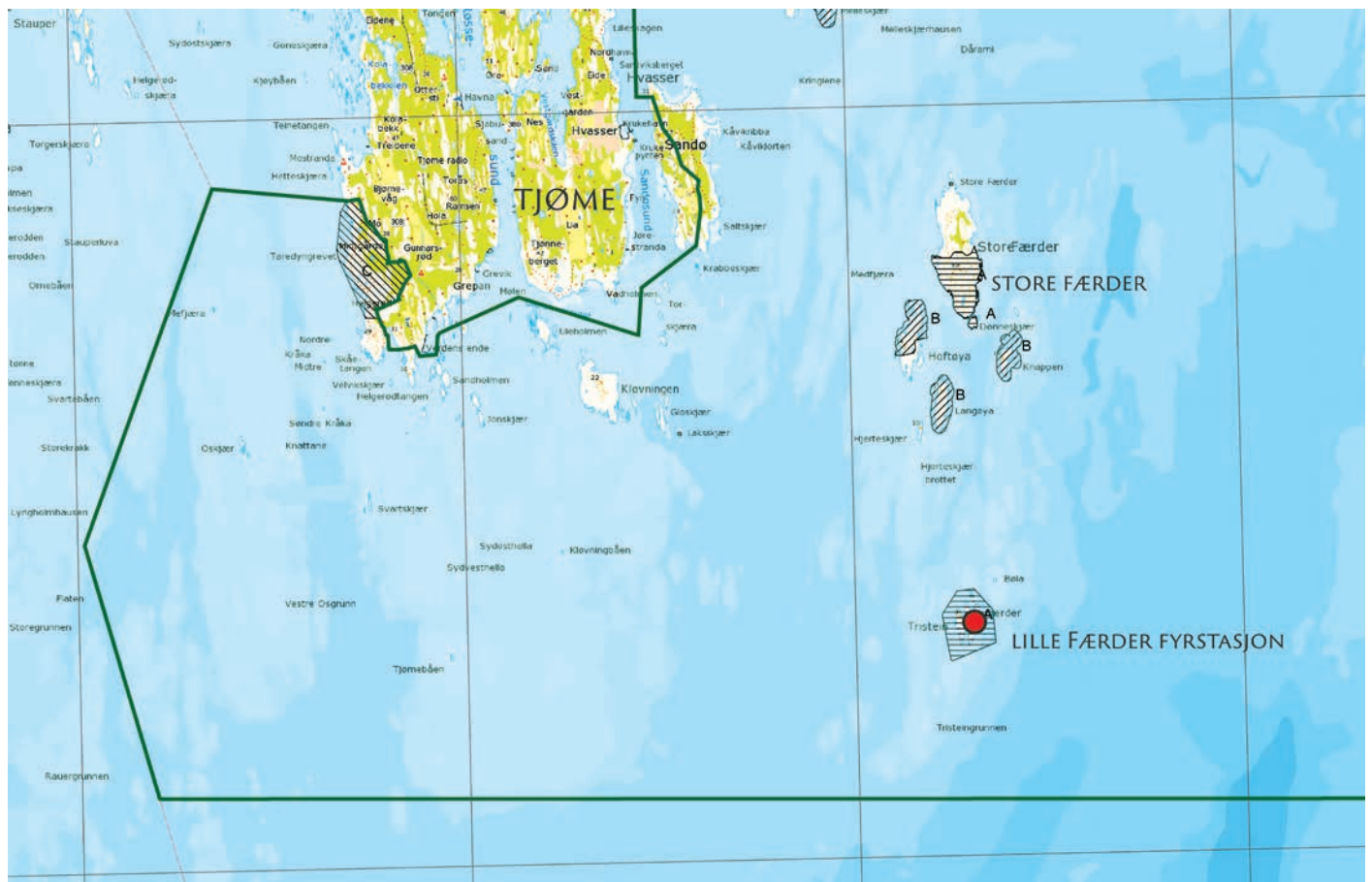
Verneplanen skal bidra til å sikre områdets store natur- og kulturhistoriske verdier, og sikre mulighetene for friluftsliv for alle.

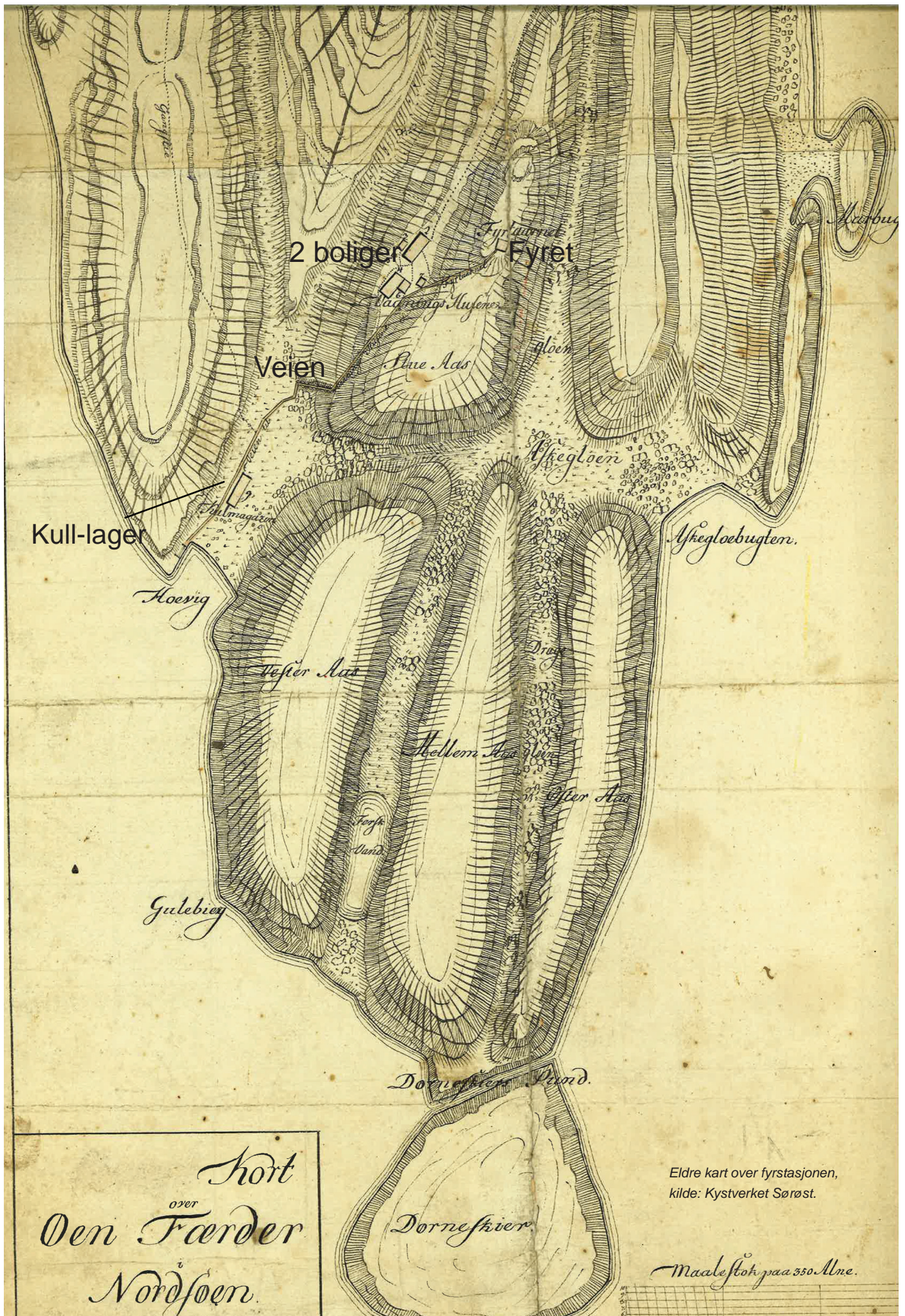
I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

2.1 Vern av plantelivet: Vegetasjonen på land og i sjø, herunder døde busker, trær og ilanddrevet tang og tare er vernet mot skade og ødeleggelse. Planting og såing er ikke tillatt. Nye plantearter må ikke innføres.

3.3 Hunder skal holdes i bånd hele året i sone B. I de øvrige delene av nasjonalparken skal hunder holdes i bånd i perioden 1. april til 15. oktober.

5.1 Generelt om ferdsel: All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Området ved den tidligere landingen og Lille Færder fyrstasjon i det fjerne. Utsyn mot syd.

Veien opp

Utsyn nordover,
mot toppen og fyret

Eldre flyfoto som viser rester av fundamentet til kullageret.

*Den gamle veien
er solid steinsatt,
men sårbar
med hensyn til
utvasking*

*Bildene over og under viser veien opp mot den tidligere fyrstasjonen.
Været tærer på, og truer med å vaske ut det gamle veidekket.*

Nederste bolig(ruin)

Del av ruin raser ut.

Øverste bolig(ruin)

Ruinen etter den øverste boligen.

Den øverste boligen.

Over: Nede i dalen vest for boligene skal det ha vært holdt husdyr, og også plassert et fjøs.

Under: Veien ned er forsøkt anlagt med trapper av store steinblokker.

Det har krevd mye innsats å anlegge veien opp.

Landskapet er variert, floraen på øya er mangfoldig og frodig.

Under: Restene etter sokkelen hvor fyrlykta var plassert. Sokkelen var murt opp av huggen gråstein og foret med teglstein på innsiden. Metallkonstruksjonen til venstre er satt opp av lokale aktører.

På nordøstsiden av øya ligger en hytte som benyttes som ornitologisk observasjonsstasjon.

På Store Færder Ornitologiske stasjon er det stor aktivitet. Her observeres, fanges og merkes fugl hele året.

Over: Den ornitologiske stasjonen ligger lunt på østsiden av øya.

Under: Like ved ligger ei privat hytte, som ble brukt under 2. verdenskrig av flyktninger som skulle til Sverige.

Over og under: Videre går sti ned mot en havn som stadig er i bruk.

Det fredete området

Fra Riksantikvarens fredningsvedtak:

Omfanget av fredningen: Fredningen etter § 19 omfatter et område avmerket på vedlagte kart, datert 26. september 1996 og påført Riksantikvarens stempel. Innenfor fredningsområdet er det foruten tufter og vei; steingjerder, rydnings-røyser, steintrapp, spor etter dyrking og spor etter landing i sør. Landingsforholdene er vanskelige på Store Færder. Øya har stor variasjon i landskapsformer og en rik flora.

Formålet med fredningen:

Fredningen av området rundt ruinene foreslås for å bevare anleggets virkning i landskapet gjennom å opprettholde anleggets karakter, slik det framstår med vei, murer, trapp, steingjerder og spor etter landing.

Fredningsbestemmelser: Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre området karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, anlegg eller utvidelse av veier, oppsetting av gjerder, bakkeplanering, uttak av masser og andre landskapsinngrep. Formidlingstiltak må godkjennes av antikvariske myndigheter. Vedlikehold og istandsetting skal skje med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset anleggets egenart og på en måte som ikke reduserer de kulturhistoriske verdiene.

Kystverkets kommentarer:

Skjøtsel av området: Forvaltningsmyndighet eller den som forvaltningsmyndighet bestemmer kan i samarbeid med bruker/eier utarbeide skjøtelsesplan for fyrstasjonens område. Ved skjøtsel av uteområdet skal det tas utgangspunkt i nåværende, eventuelt tidligere situasjon. .

Skilting: All utendørs skilting er søknadspliktig. Det skal legges opp til en nøktern og enhetlig bruk av skilting. Skiltingen skal være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting, og hovedformålet er formidling av fyrstasjonens historie. Andre offentlige myndigheters skilting skal i størst mulig grad tilpasses Kystverkets skilting.

Annet:

Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner

Region	Fredete fyrstasjoner	Bygninger	Ikke fredete fyrstasjoner	Bygninger	SUM
Sørøst	20	i Kystverkets eie	8	i Kystverkets eie	28
	Torbjørnskjær		Struten		
	Homlungen		Strømtangen Fredrikstad		
	Færder		Digerudgrunnen		
	Store Færder (ruin)		Steilene		
	Svenner		Tvistein		
	Stavernsodden		Langøytangen	delvis	
	Jomfruland		Songvår		
	Strømtangen Kragerø		Søre Katland		
	Stavseng				
	Lyngør				
	Ytre Møkkalasset				
	Store Torungen				
	Lille Torungen				
	Hombørsund				
	Grønningen				
	Oksøy				
	Ryvingen				
	Hatholmen				
	Lindesnes				
	Lista				
Vest	12		11		23
	Eigerøy	delvis	Lille Prestskjær		
	Feistein		Viberodden		
	Kvitsøy		Flatholmen		
	Geitungen		Fjøløy		
	Utsira		Ryvarden	delvis	
	Røværsholmen		Holmengrå		
	Slåtterøy		Kvanhovden		
	Hellisøy		Hendanes		
	Utvær		Ulvesund		
	Geita		Skongenes		
	Ytterøyane		Kråkenes		
	Stabben				
Midt-Norge	19		16		35
	Runde		Svingøy		
	Grasøyane		Flåvær		
	Hogsteinen		Lepsøyrev		
	Alnes	delvis	Erkna		
	Ulla		Storholmen		
	Ona	delvis	Flatflesa		
	Kvitholmen		Bjørnsund		
	Grip		Hestskjær		
	Haugjegla		Stavenes		
	Sietringen		Tyrhaug		
	Sula	delvis	Skalmen		
	Vingleia		Terningen		
	Halten		Finnvær		
	Kjeungskjær		Asenvågøy		
	Kaura		Grinna		
	Buholmråsa		Gjeslingene		
	Kya				
	Nordøyen				
	Sklinna				
Nordland	10		8		18
	Bremstein		Ytterholmen		
	Åsvær		Træna		
	Myken		Kalsholmen		
	Landegode		Tennholmen		
	Måløy-Skarsholmen		Barøy		
	Tranøy		Moholmen		
	Skrova		Glåpen		
	Skomvær		Værøy		
	Anda				
	Andenes				
Troms og Finnmark	7		3		10
	Hekkingen		Torsvåg		
	Fugløykalven		Fruholmen		
	Slettnes		Helnes		
	Kjølnes				
	Makkaur				
	Vardø				
	Bøkfjord				Tils.
Totalt antall	68		46		114

Senter for eiendom og kultur
28.06.2012

DERES REF.

DERES DATO

VÅR REF.
97/1607
Ark. B-86

VÅR DATO

09 JULI 1997

Likelydende brev til:

- Fiskeridepartementet
- Kystdirektoratet
- Kystverket 1. distrikt
- Tjøme kommune
- Vestfold fylkeskommune

FÆRDER FYRSTASJON (STORE FÆRDER) - GNR. 35 BNR. 1,
TJØME KOMMUNE

VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER
§§ 15 OG 19, jfr. § 22

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§ 15 og 19, jfr.
§ 22 freder Riksantikvaren Færder fyrstasjon, gnr. 35 bnr. 1 Tjøme kommune.

Omfanget av fredningen

Fredningen omfatter følgende ruiner og anlegg på Færder fyrstasjon med hjemmel i kulturminneloven § 15:

1. Ruin av fyrtårn
2. Ruin av bolighus/uthus
3. Ruin av bolighus/uthus
4. Fundament etter kullager
5. Vei

Nummereringen refererer seg til vedlagte kart, vedlegg 1.

Fredningen etter § 19 omfatter et område avmerket på vedlagte kart, datert
26. september 1996 og påført Riksantikvarens stempel, vedlegg 2.

Dok.navn: H:\FYR\VESTFOLD\STORFAER\VEDTAK.DOC

POSTADRESSE:
Postboks 8196 Dep.
0034 Oslo

BESØKSADRESSE:
Dronningens gt. 13
0152 Oslo

TELEFON:
22 94 04 00

TELEFAX:
22 94 04 04

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av Færder fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk verdifullt anlegg. Fyrstasjonen skal sikres som et ledd i bevaringen av et utvalg av fyrstasjoner som tilsammen skal vise hvordan et avgjørende element i kommunikasjonen langs kysten har utviklet seg.

Fredningen av ruinene og øvrige anleggselementer skal sikre anleggets hovedstruktur, terrengtilpassing, volum, materialbruk, overflater og detaljering.

Fredningen av området rundt ruinene foreslås for å bevare anleggets virkning i landskapet gjennom å opprettholde anleggets karakter, slik det framstår med vei, murer, trapp, steingjerder og spor etter landing.

Fredningen åpner for formidlingstiltak. Tiltak må godkjennes av antikvariske myndigheter.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i kulturminneloven § 15, tredje ledd og § 19, annet ledd. Bestemmelsene gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

1. Det er ikke tillatt å rive ruinene eller deler av disse.
2. Det er ikke tillatt å bygge om ruinene.
3. Flytting av stein, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold på ruinene, er ikke tillatt.
4. Vedlikehold og istandsetting skal skje med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset anleggets egenart og på en måte som ikke reduserer de kulturhistoriske verdiene.
5. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre området karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, anlegg eller utvidelse av veier, oppsetting av gjerder, bakkeplanering, uttak av masser og andre landskapsinngrep. Formidlingstiltak må godkjennes av antikvariske myndigheter.

Skjøtselsplan med hjemmel i kulturminneloven § 21

Forvaltningsmyndighet eller den som forvaltningsmyndighet bestemmer kan i samarbeid med bruker/eier utarbeide skjøtselsplan for fyrstasjonens område.

Skjøtselsplanen skal inneholde retningslinjer for pleie og vedlikehold av området rundt ruinene på fyrstasjonen. Ved skjøtsel skal det tas utgangspunkt i nåværende situasjon.

Følger av fredningen

Når det gjelder behandling av fredete hus og anlegg, vises det til kulturminneloven §§ 15a - 19 og 21, samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer fastsatt 23. desember 1992, er forvaltningen av fredete områder, bygninger og anlegg tillagt den enkelte fylkeskommune. Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jfr. forvaltningsloven § 28.

I henhold til lov om kulturminner §§ 15a og 19 kan departementet i særlig tilfelle gi dispensasjon fra fredningen og fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep, eller dersom det dreier seg om mindre endringer. Denne dispensasjonsmyndigheten er i henhold til forskrifter av 23. desember 1992 delegert til den enkelte fylkeskommune.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes eller ikke. Oppstår det tvil om hva som ansees som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes.

Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk, og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg.

Mens fredningssaken pågår, er det en forutsetning at det ikke settes i gang arbeider på eiendommen som er i strid med intensjonene i fredningsforslaget. Dersom eier/bruker allikevel ønsker å foreta endringer på anlegget i denne perioden, må saken forelegges Riksantikvaren.

Bakgrunn for fredningssaken

Med den store betydning sjøveis kommunikasjon til alle tider har hatt i Norge ble det tidlig en viktig oppgave å etablere navigasjonstekniske hjelpemidler langs kysten. De bemannede fyrene er hovedelementene i en landsdekkende struktur som også omfatter lykter, tåkeklokker, varder, båker og staker.

Oppbyggingen og utviklingen av et landsomfattende fyrssystem med over 200 fyrstasjoner spredt langs hele kysten er et av de mest omfattende prosjekter den norske stat har gjennomført.

I de senere år har de fleste fyrstasjoner blitt automatisert og avfolket. Dette kan på sikt være en trussel mot fyrene som kulturminner. I den sammenheng har Riksantikvaren funnet det nødvendig å utarbeide en nasjonal verneplan for fyrstasjoner. Formålet med verneplanen, som er utarbeidet i nært samarbeid med Kystdirektoratet, er å sikre et representativt utvalg av fyrstasjoner som best mulig kan reflektere fyrhistorien. Gjennom fredning vil Riksantikvaren legge antikvariske prinsipper og retningslinjer til grunn for den videre behandling av fyrstasjonene. Fredning av Færder fyrstasjon er et ledd i denne planen.

Eiendoms- og reguleringsmessige forhold

Staten ved Fiskeridepartementet står som eier av Færder fyrstasjon.

Færder fyr ligger i et uregulert område, men i kommuneplanens arealdel, for perioden 1996-2000 er området foreslått til « vern etter lov om naturvern. ».

Store Færder omfattes av fuglelivsfredning ved kgl. res. av 25. mai 1935.

Færder fyrstasjon som kulturminne. Beskrivelse av anlegget

Færder fyrstasjon ligger på øya Store Færder utenfor Tjøme i Oslofjorden. Fyrstasjonen ble opprettet i 1697 og er landets nest eldste fyr. Færder fyrstasjon var et kystfyr som fram til 1801 var et åpent kullblussfyr. I perioden 1801 til 1852 hadde fyret et innebygd bluss. Fra 1852 og fram til fyret ble nedlagt og flyttet til Tristein (Lille Færder fyr) i 1857 hadde fyrstasjonen en oljedrevet lykt med linseapparat. Færder fyrstasjon består i dag av ruiner etter fyrtårn og 2 bolighus/uthus.

Ruinen av fyrtårnet ligger på øyas høyeste punkt med utsyn mot Lille Færder. Fyrruinen er murt opp med huggen gråstein på utsiden og er foret med teglstein på innsiden av muren. I midten er det murt flere sjikt med murstein. Knust teglstein og mørtel dekker ruinen. Fyrruinen har i utgangspunktet hatt en omkrets på ca. 6 x 6 meter. I dag er fasaden mot øst ca. 3,40 meter lang og 2 skift høy. Et skift tilsvarende ca. 40 cm. Fasaden mot syd er ca. 3,90 meter lang i ytterkant og 3 skift på det høyeste. Fasaden mot vest er ca. 4,30 meter lang i ytterkant og er hovedsakelig på 3 skift, men med 4 skift på det høyeste. Sørvestre hjørne er helt utglidd og forvitret bort. Fasaden mot nord er ca. 3,80 meter lang og 3 skift høy. Nordvestre hjørne er delvis utglidd. Dagens situasjon framkommer på vedlagte fotografier, jfr. vedlegg 3 og 4.

I vestskråningen rett ned fra fyrruinen ligger ruinene av 2 bolighus/uthus. Ruinene er i huggen stein. Begge ruinene måler ca. 17 x 6 meter. Mørtelen er ikke synlig, men det er spor etter pusslag. Steinmuren har stedvis vært foret med tegl.

Ruinen av kullageret er et steinfundament som ligger i bakkeplan. Fundamentet er delvis overgrodd.

På gressletta litt ovenfor vågen i sør (Hovika) aner man konturene av en steinlagt vei som fører opp mot ruinene. Veien er delvis overgrodd. I bakkene opp mot ruinene er det bygget en massiv steinfylling over en dyp kløft. Midtre del av veifundamentet er fylt med mindre steiner, mens sidene er bygd opp med større rullestein. Veien er tørrmurt.

Innenfor fredningsområdet er det foruten tufter og vei; steingjerder, rydningsrøyser, steintrapp, spor etter dyrking og spor etter landing i sør. Landingsforholdene er vanskelige på Store Færder. Øya har stor variasjon i landskapsformer og en rik flora.

Registreringsmateriale og fotodokumentasjon som er benyttet i forbindelse med utarbeidelsen av fredningsforslaget, oppbevares hos Riksantikvaren.

Dagens situasjon

Store Færder fyr er i dag en ruin som er preget av vær og vind. Mange av steinene i ruinene sitter løst. En del stein synes også å være fjernet av besøkende.

Riksantikvarens vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket.

Fyrstasjonene er blant landets mest markante kulturminner som på en spesiell måte er med på å karakterisere Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Fyrstasjonene har både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi; kulturhistorisk ved deres tilknytning til sjøfart og kystkultur og arkitektonisk ved deres særegne plassering, form og materialbruk som resultat av den funksjon de har hatt.

Færder fyrstasjonen er som ruin av et kullblussfyr og som en av landets eldste fyrstasjoner et viktig kulturminne med stor aldersverdi og fyrhistorisk verdi. Færder fyr og Lille Færder fyr (Tristein) viser en fyrutvikling fra de første åpne kullblussfyrene til de mer kompliserte fyrtekniske installasjoner og har også i denne sammenheng historisk verdi.

De enkelte bygningene på Færder fyrstasjon er i dag ruiner, men fyrstasjonens plasseringen er i hovedtrekk bevart. Fyrstasjonen har fått sin form og plassering ut fra sin funksjon og er et viktig historiefortellende element.

Færder fyrstasjon har nærings- og sosialhistorisk verdi. Anlegget har vært et familiebetjent fyr, med opptil flere familier bofast samtidig. Jordflekker er blitt dyrket opp, og det har vært husdyrhold med ku og hest, som blant annet ble brukt til å transportere kull fra stranden til fyret.

Riksantikvaren anser at fyrstasjonen er et kulturminne av nasjonal verdi. Sammen med andre viktige eksempler på norske fyrstasjoner fremstår dette anlegget som et representativt kulturminne i norsk samferdselshistorie. Dette anlegget er med på å vise bredden og variasjonen i norske fyrstasjoner.

Riksantikvaren ser derfor anleggets verdi som kulturminne ikke bare isolert, men også i sammenheng med fyretatens kulturminner for øvrig som søkes bevart. Utvelgelsen av denne stasjonen for fredning er derfor et resultat av en kulturminne-faglig vurdering av samtlige fyrstasjoner i Norge.

Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området i henhold til lov om kulturminner § 19, fordi det er viktig å bevare virkningen av fyrstasjonen i miljøet, jfr. vedlegg 2.

Saksgang frem til fredningsvedtaket

Varsel om igangsettelse av fredningsak ble i samsvar med lov om kulturminner § 22.1 meddelt Kystverket 1. distrikt, Tjøme kommune og Vestfold fylkeskommune i brev av 6. september 1995. Samtidig ble meldingen kunngjort i Tønsbergs Blad og Østlands-Posten. Det er kommet inn 1 uttalelse til varslet fra Tjøme kommune, i brev av 11. oktober 1995. Kommunen er positiv til fredningen.

Det ble deretter utarbeidet fredningsforslag som ble sendt på høring til berørte parter i brev av 30. oktober 1996. Forslaget ble samtidig lagt ut til offentlig ettersyn i Tjøme kommune og Vestfold fylkekommune samt kunngjort i Tønsbergs Blad, Østlands-Posten og Norsk lysingsblad. Det er kommet inn 4 uttalelser til fredningsforslaget; fra Fortidsminneforeningen avd. Vestfold, i brev av 25. oktober 1996, fra Kystverket 1. distrikt i brev av 17. desember 1996 og fra Fiskeridepartementet i brev av 19. desember 1996. Fylkesmannen i Vestfold har etter at høringsfristen gikk ut, sendt inn uttalelse til fredningsforslaget i brev av 25. februar 1997.

Fortidsminneforeningen avd. Vestfold støtter fredningsforslaget.

Kystverket 1. distrikt har ingen bemerkninger til fredningsforslaget eller de foreslåtte restaureringstiltakene, men gjør oppmerksom på at det ikke kan påregnes økonomisk støtte fra Kystverket til tiltakene.

Fiskeridepartementet uttaler at man ikke har mottatt verneplanen for fyr som Riksantikvaren har utarbeidet, og at man ønsker å foreta en samlet vurdering av fyrene fremfor av enkeltfyr. Riksantikvaren kan opplyse at den nasjonale verneplanen med oversikt over fyr valgt ut for fredning vil foreligge i løpet av juni 1997, og at den da vil bli oversendt alle berørte parter.

Fylkesmannen i Vestfold gjør oppmerksom på at Store Færder omfattes av fuglelivsfredning fra 1935. Fredningsforslaget er etter Fylkesmannens vurdering

ikke i konflikt med fuglelivsfredningen. Fuglelivsfredningen vil bli tatt opp til ny vurdering og eventuelt avløst av en mer tidsmessig verneform etter naturvernloven eller tilsvarende lovverk. Fylkesmannen ser ikke at det er noen motstrid mellom fredningen etter kulturminneloven og et vern etter naturvernloven. Fylkesmannen mener at Store Færder ornitologiske stasjon burde vært høringsinstans. Til det vil Riksantikvaren bemerke at fredningsforslaget har vært kunngjort i avisene og utlagt til offentlig ettersyn, slik at berørte parter som ikke er oppført på høringslisten, likevel har hatt anledning til å se forslaget og uttale seg.

Fredningsforslaget ble i brev 19. desember 1996 oversendt Tjøme kommune for behandling i kommunestyret. Riksantikvaren har mottatt brev av 10. juni 1997 fra Tjøme kommune. Kommunestyret behandlet saken 5. mars 1997 hvor fredningsforslaget ble vedtatt.

Opplysning om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens fredningsvedtak kan påklages til Miljøverndepartementet, jfr. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage skal stiles til Miljøverndepartementet, men sendes til Riksantikvaren. Klagefrist er 3 uker etter mottakelsen av dette brevet.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner § 22.5.

Med hilsen

Nils Marstein
riksantikvar

Unni Grønn

Vedlegg: - Situasjonsplan av ruinen
- Kart over fredningsområdet

Gjenpart: - Miljøverndepartementet
- Vestfold fylkeskommune
- Fylkesmannen i Vestfold
- Forbundet Kysten
- Fortidsminneforeningen i Vestfold
- Norsk Sjøfartsmuseum

Likelydende brev til:

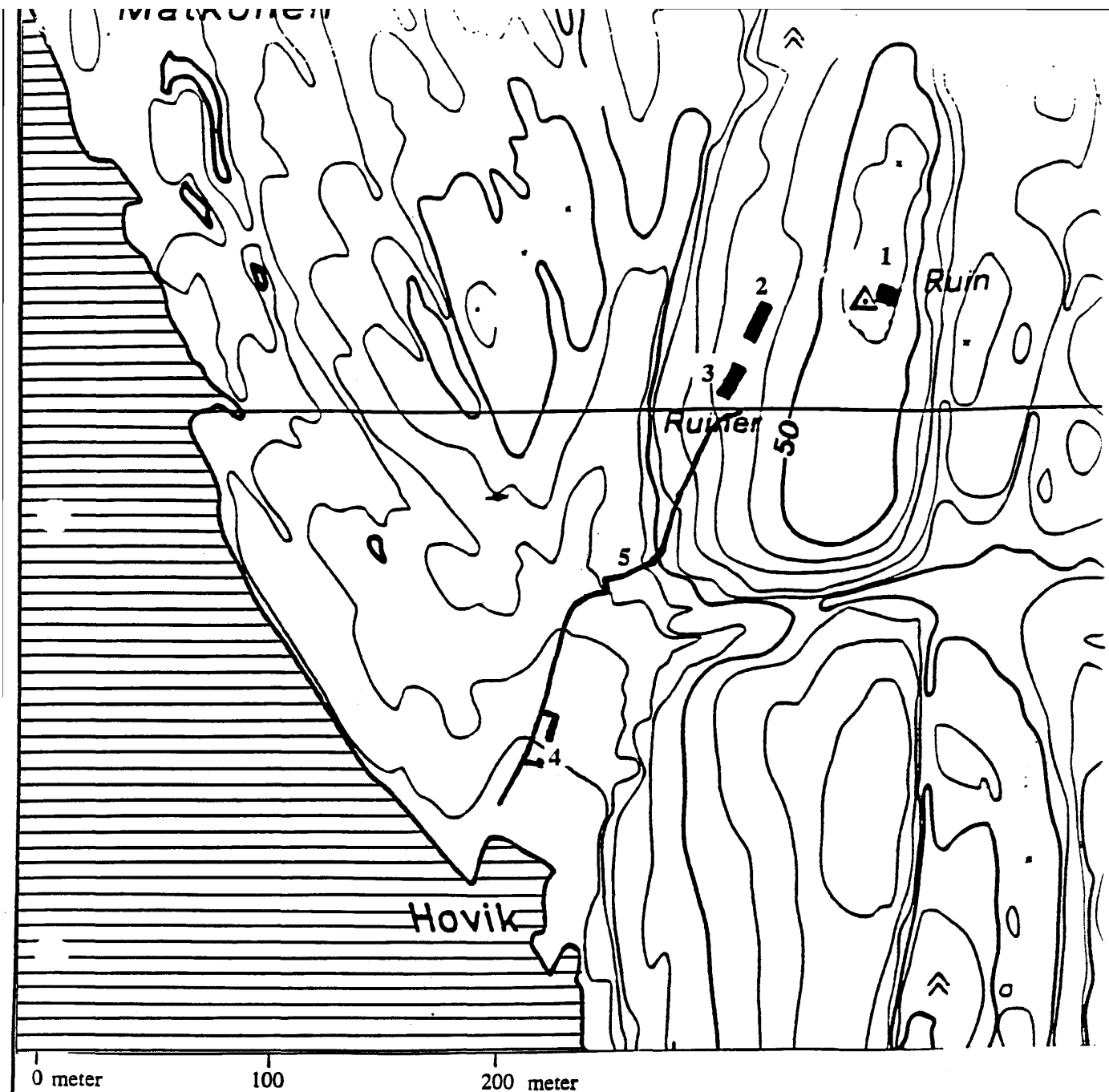
Fiskeridepartementet
P.b. 8118 Dep. 0032 Oslo

Kystdirektoratet
P.b. 8158 Dep. 0033 Oslo

Kystverket 1. distrikt
Langbryggen 13
4800 Arendal

Tjøme kommune
Tjøme Rådhus
3145 Tjøme

Vestfold fylkeskommune
Sven Foynsg. 9
3110 Tønsberg

Færder fyrstasjon

- 1. Ruin av fyrtårn
- 2. Ruin av bolighus/uthus
- 3. Ruin av bolighus/uthus
- 4. Fundament etter kullager
- 5. Vei

09 JULI 1997

[Handwritten signature]

29 OKT. 1996

0 meter 100 200 300 400

Lokbukta

Store Færder

Metkalien

Hovik

09 JULI 1997

M. M. M. M. M.

Denneskjær

Færder fyrstasjon

FÆRDER FYRSTASJON - GNR. 35, BNR.1,
TJØME KOMMUNE

26. september 1996, RIKSANTIKVAREN

----- AVGRENSNING AV DET FORESLÅTTE FREDNINGSOMRÅDE

RUIN AV FYRTÅRNET

Ruinens fasade mot øst

Ruinens fasade mot sør

Ruinens fasade mot vest

Ruinens fasade mot nord